

**MINISTERUL CULTURII AL REPUBLICII MOLDOVA
ACADEMIA DE MUZICĂ, TEATRU ȘI ARTE PLASTICE**

Cu titlu de manuscris
C.Z.U:

COMAN DIANA

**VARIETĂȚILE GENULUI DE OPERĂ ÎN CREAȚIA COMPOZITORILOR DIN REPUBLICA
MOLDOVA
(1950 – 2015)**

SPECIALITATEA 653.01 – MUZICOLOGIE

Rezumatul tezei de doctor în studiul artelor și culturologie

CHIȘINĂU, 2024

Teza a fost elaborată în cadrul departamentului *Muzicologie, Compoziție și Jazz* al Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Chișinău, Republica Moldova.

Conducător științific: Melnic Victoria, doctor în studiul artelor, profesor universitar la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Referenți oficiali:

1. **Mironenco Elena**, dr. hab., prof. univ., Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Chișinău, RM.
2. **Șeican Valeria**, dr., conf. univ., CEO la Centrul de cercetare socio-umană academică, Chișinău, RM.

Componența Consiliului Științific Specializat:

1. **Dănilă Aurelian**, președinte al CȘS, dr. hab., prof. univ., Academia de Științe a Moldovei, Chișinău, RM;
2. **Barbanoi Hristina**, secretar al CȘS, dr., conf. univ., AMTAP, Chișinău, RM;
3. **Ghilaș Victor**, dr. hab., conf. cerc., IPC, Chișinău, RM, membru al CȘS;
4. **Tcacenco Victoria**, dr., prof. univ., AMTAP, Chișinău, RM, membru CȘS;
5. **Bunea Diana**, dr., conf. univ., AMTAP, Chișinău, RM, membru CȘS.

Susținerea va avea loc pe data de 20 mai 2024, ora 14.00 în cadrul ședinței Consiliului Științific Specializat D 653.01-23-147 cu dreptul de a organiza susținerea tezelor de doctor în studiul artelor și culturologie din cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, mun. Chișinău, str. Mateevici, 87, bl. 2, aud. 52.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice (Chișinău, str. A. Mateevici, 87), la Biblioteca Națională a Moldovei (Chișinău, str. 31 august 1989, 78A) și pe pagina web a ANACEC. al Republicii Moldova (<https://www.anacec.md>).

Autoreferatul a fost expediat la _____ 2024.

Secretar științific al Consiliului științific specializat:

Barbanoi Hristina, dr., conf. univ., AMTAP _____

Conducător științific:

Melnic Victoria, doctor în studiul artelor, profesor universitar , AMTAP _____

Autor:

Coman Diana _____

© Coman Diana, 2024

CUPRINS

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII-----	4
CONȚINUTUL TEZEI-----	9
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI -----	19
BIBLIOGRAFIE -----	23
LUCRĂRI PUBLICATE LA TEMA TEZEI-----	26
ADNOTĂRI (în limbile română, rusă și engleză)-----	27

REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța problemei abordate în cadrul tezei sunt determinate de necesitatea cercetării și analizei evoluției istorice și diversității genului de operă în contextul creației muzicale din Republica Moldova prin explorarea și evidențierea valorii artistice și culturale a operelor compozitorilor moldoveni, contribuind astfel la promovarea și dezvoltarea patrimoniului cultural muzical național. Această problema științifică, în opinia noastră, nu a fost studiată suficient în cadrul lucrărilor muzicologice deja existente.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Teatrul liric în perioada abordată în teză și care începe odată cu cea de a doua jumătate al secolului XX este profund influențat de mediul politic și social și reprezintă o îmbinare de oportunități, constrângeri, condiționalități, reușite și eșecuri. Pe lângă faptul că lumina rampei au văzut mari creații ale compozitorilor clasici, operele semnate de autori autohtoni ocupă și ele un loc important în teatrul de operă național. Păstrarea în repertoriu a celor mai reprezentative lucrări ale lor, precum și montarea creațiilor noi, recent apărute – această sarcină de importanță majoră e actuală pentru oricare teatru de operă. Ea este strâns legată de procesul componistic, în unele cazuri contribuind la promovarea, stimularea, înflorirea creației componistice, iar în alte cazuri invers – stopând-o, diminuând interesul compozitorilor autohtoni față de acest gen muzical.

Condițiile socio-politice au avut mereu un impact semnificativ asupra dezvoltării genului muzical-teatral în Republica Moldova. În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, Republica Moldova a devenit parte al Uniunii Sovietice, iar regimul comunist a impus un control strict asupra culturii și artei, inclusiv asupra genului muzical-teatral.

În această perioadă, regimul a instituit o puternică cenzură asupra conținutului artistic și cultural și a exercitat o influență majoră asupra genului muzical-teatral, impunând canoanele *realismului socialist* și limitând libertatea creatorilor de a aborda teme sensibile sau controversate. Operele care se abăteau de la poziția oficială sau ridicau îndoieli cu privire la ideile promovate în documentele partidului erau prohibite sau supuse unor modificări, astfel încât să se conformeze cu linia ideologică oficială. În ciuda acestor restricții, perioada respectivă a fost una destul de productivă în ceea ce privește dezvoltarea operei în cultura muzicală din Republica Moldova.

După dobândirea independenței, situația socio-politică din Republica Moldova a condus la schimbări semnificative în dezvoltarea genului muzical-teatral. Pe de o parte, libertatea de exprimare artistică a fost izbăvită de restricțiile ideologice anterioare, permițând artiștilor să abordeze subiecte diverse și să-și exprime liber opiniile și ideile prin muzică și teatru. Pe de altă parte, disponibilitatea limitată a mijloacelor financiare a rămas o provocare majoră pentru dezvoltarea și promovarea genului muzical-teatral în Republica Moldova.

Cu toate acestea, în ciuda acestor dificultăți, compozitorii moldoveni au reușit să creeze opere remarcabile și să contribuie la îmbogățirea patrimoniului cultural al țării. Așadar, evoluția genului, continuitatea dezvoltării procesului componistic în domeniul operei este o parte componentă a existenței acestei importante componente a culturii naționale muzicale.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul tezei constă în studierea și identificarea tipurilor de gen prezente în operele compozitorilor din Republica Moldova, montate pe scena teatrului liric pe parcursul anilor 1950-2015. În vederea realizării scopului stabilit, s-au conturat următoarele **obiective:**

1. Cercetarea evoluției genului de operă în literatura de specialitate existentă și elaborarea unei periodizări proprii a parcursului istoric al genului de operă în Republica Moldova.

2. Examinarea și sintetizarea cercetărilor și a materialelor existente acumulate în muzicologia autohtonă despre opera din Republica Moldova, în vederea comprehensiunii stadiului actual al acestui gen muzical în țara noastră.

3. Identificarea și cuantificarea întregului volum de opere semnate de compozitori autohtoni în perioada 1950-1991 și 1991-2015 prin cercetarea și înregistrarea operelor compuse de artiștii moldoveni în cele două perioade istorice menționate, pentru a evidenția amploarea și evoluția genului de operă în aceste intervale de timp.

4. Elucidarea caracteristicilor de bază ale fiecărei etape și analiza celor mai semnificative și reprezentative creații lirice pentru fiecare perioadă, cu accent pe aspectele formale, tematice și stilistice, în vederea evidențierii particularităților și evoluției genului de operă în Republica Moldova.

5. Prezentarea unei tipologii a genului de operă în creația componistică autohtonă, bazată pe analiza operelor montate pe scena liricului chișinăuian și propunerea de definiții proprii privind caracteristicile genului de operă în spectacolele operistice care au fost interpretate în perioada abordată.

Prin atingerea acestor obiective lucrarea va contribui la înțelegerea evoluției și diversității genului de operă în creația compozitorilor din Republica Moldova, la evaluarea impactului operei autohtone și la definirea trăsăturilor și particularităților genului în cadrul creației compozitorilor moldoveni.

Rezultatele științifice care au contribuit la soluționarea unei probleme de importanță majoră constau în *fundamentarea diversității de genuri* existente în creația lirică autohtonă și în *identificarea caracteristicilor de gen* ale celor mai reprezentative opere semnate de compozitorii din Republica Moldova. Aceste rezultate au avut un impact semnificativ asupra sistematizării genului de operă și au contribuit la punerea în valoare a creațiilor analizate.

Pentru prima dată în practica muzicologică autohtonă se realizează o cercetare de proporții axată pe evoluția teatrului național de operă privită sub aspectul genuistic. În teză sunt examinate nu doar lucrările muzical-scenice care au apărut și au fost montate în perioada sovietică, ci și ultimele realizări notorii în domeniul teatrului liric, și anume opera-oratoriu *Decebal* de T. Zgureanu și monoopera-balet *Ateh, sau revelațiile prințesei khazare* de Gh. Ciobanu. De asemenea autoarea propune o viziune proprie asupra atribuției genuistice a tuturor operelor compozitorilor autohtoni care au văzut lumina rampei pe scena TNOB *Maria Bieșu*.

În teză se generalizează informațiile de ultimă oră în domeniul teoriei genului de operă, se studiază cele mai pregnante componente ale acestuia: libretul, dramaturgia și compoziția muzicală, modalitățile de caracteristică a personajelor, sistemul de leitmotive, tehnica complexelor repetate și a legăturilor intonaționale. Metodologia bogată a muzicologiei universale și naționale în domeniul vizat este aplicată pentru analiza creațiilor lirice ale compozitorilor chișinăuieni care n-au beneficiat de cercetare complexă și detaliată până în prezent.

Obiectul tezei reprezintă creația de operă a compozitorilor autohtoni în contextul specific al Republicii Moldova, cu accent pe analiza și înțelegerea diverselor varietăți ale genului de operă.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Baza metodologică a tezei este formată din metode generale și metode speciale. La metodele generale se referă cele preluate din domenii adiacente precum filosofia, culturologia, istoria.

Metoda teoretică a fost utilizată pentru elucidarea problemelor genului, ale dramaturgiei și pentru analiza mijloacelor de expresie muzicală.

Metoda istorică ne-a permis să privim dezvoltarea genului de operă ca un proces continuu și să propunem o periodizare, care reflectă istoria genului de operă.

Metoda comparativă ne-a servit la formarea unei viziuni proprii asupra tipologiei de operă în diferite perioade istorice, precum și la reevaluarea unor exemple de gen privite din perspectiva de astăzi.

Metoda arhivistică a fost necesară pentru lucrul cu manuscrisele de operă și cu documentele ce descriu procesul de montare și premierele operelor pe scena teatrului liric chișinăuian.

Metodele speciale care au fost elaborate în muzicologie și reflectă principalele ramuri ale acesteia – teoria și istoria muzicii. Printre acestea se numără metoda analizei integrale (sau holistice) și cea a analizei axiologice. Aplicarea primei implică nu doar cercetarea operelor compozitorilor moldoveni în contextul componentelor, interconexiunilor și organizării lor, ci și înțelegerea operelor analizate ca fenomene unitare în care fiecare element și interacțiune au o importanță crucială. Utilizarea unor elemente ale analizei axiologice au permis evaluarea și interpretarea valorilor și semnificațiilor etice, estetice și culturale pe care le exprimă fiecare din

operele examinate în teză cu scopul de a evalua impactul său valoric într-un context istoric și social mai larg.

Noutatea și originalitatea științifică. Pentru prima dată în muzicologia autohtonă se realizează o amplă cercetare axată pe evoluția creației naționale de operă privită sub aspectul genuistic. În cadrul acestei cercetări, sunt analizate nu doar lucrările muzical-scenice care au apărut și au fost montate în perioada sovietică, ci și unele dintre cele mai recente realizări din domeniu, cum ar fi operele *Decebal* de T. Zgureanu și *Ateh, sau revelațiile prințesei khazare* de Gh. Ciobanu. De asemenea, se propune o viziune proprie asupra atribuirii genuistice a tuturor operelor care au văzut lumina rampei pe scena teatrului liric chișinăuian.

Rezultatele științifice care au contribuit la **soluționarea unei probleme de importanță majoră** constau în *fundamentarea diversității de genuri* existente în creația lirică autohtonă și în *identificarea caracteristicilor de gen* ale celor mai reprezentative opere semnate de compozitorii din Republica Moldova. Aceste rezultate au avut un impact semnificativ asupra sistematizării genului de operă și au contribuit la punerea în valoare a creațiilor analizate.

Semnificația teoretică. Această teză reprezintă o contribuție importantă la studiul și înțelegerea evoluției genului liric în Republica Moldova, prin stabilirea și analiza varietăților specifice ale operei prezente în creația compozitorilor moldoveni. De asemenea, lucrarea oferă o tipologie distinctivă pentru genul de operă, consolidând astfel cunoștințele și sistematizând informațiile științifice în acest domeniu în muzicologia autohtonă.

Valoarea aplicativă a lucrării. Rezultatele cercetării pot fi integrate în cadrul disciplinelor precum *Istoria Muzicii Naționale, Clasa de Operă și Forme Muzicale*, care se desfășoară la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice. Aceste rezultate au potențialul de a contribui la elaborarea materialelor didactice și a tezelor de curs, de licență, masterat și doctorat, abordând tematici specifice genului de operă națională. Conținutul și concluziile tezei propuse pot fi utile și profesioniștilor din domeniul teatrului liric, inclusiv cântăreți, dirijori, corepetitori și regizori.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere

1. Există o evoluție discernabilă a genului de operă în Republica Moldova, reflectată într-o periodizare proprie propusă în prezenta teză, ce poate fi argumentată și susținută prin cercetarea literaturii de specialitate.
2. Sinteza cercetărilor și materialelor existente în muzicologia autohtonă despre opera din Republica Moldova contribuie la conturarea stadiului actual al acestui gen muzical și furnizează o perspectivă comprehensivă asupra cunoașterii existente și a direcțiilor viitoare de cercetare.
3. Identificarea și cuantificarea operelor compuse de artiștii moldoveni în anii 1950-1991 și 1991-2015 demonstrează o evoluție semnificativă în amploarea și diversitatea genului de operă, reflectând schimbările sociale, politice și culturale din perioada examinată. Viziunea proprie

asupra atribuției genuistice a operelor compozitorilor locali, prezentată în teză, va contribui la o înțelegere mai profundă a modului în care aceste creații sunt integrate și percepute în cadrul scenei lirice din Republica Moldova.

4. Analiza detaliată a caracteristicilor de bază ale creațiilor lirice din fiecare etapă și a celor mai semnificative opere ale compozitorilor chișinăueni evidențiază particularitățile formale, tematice și stilistice și oferă o viziune complexă a evoluției genului liric în Republica Moldova.

5. Tipologia genului de operă în creația componistică autohtonă, bazată pe studiul operelor montate pe scena TNOB *M. Bieșu*, furnizează definiții specifice și relevante ale caracteristicilor genului în contextul spectacolelor operistice, contribuind astfel la o mai bună cunoaștere a creației muzicale naționale.

6. Examinarea evoluției teatrului de operă din Republica Moldova sub aspectul genuistic aduce o viziune nouă în muzicologia basarabeană, trasează noi direcții de cercetare și oferă o perspectivă amplă asupra genului de operă în contextul local.

7. Ultimele realizări notorii în domeniul teatrului liric, cum ar fi opera-oratoriu *Decebal* de T. Zgureanu și monoopera-balet *Ateh, sau revelațiile prințesei khazare* de Gh. Ciobanu, au avut un impact semnificativ asupra perceperii și evoluției genului de operă în Republica Moldova. Prin examinarea și interpretarea operelor compuse și montate în perioada post-sovietică sunt scoase în evidență schimbările semnificative în dezvoltarea și diversificarea genului de operă în contextul contemporan, reflectând transformările sociale și culturale din această perioadă.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul procesului de instruire a studenților AMTAP, precum și în activitatea pedagogică și științifică a autoarei, prin participarea la 5 conferințe științifice, prin publicarea a 5 articole și studii la tema tezei.

Aprobarea rezultatelor. Teza de doctorat a fost elaborată conform planului de cercetare științifică al Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice. Ea a fost discutată și recomandată spre susținere de departamentul *Muzicologie, Compoziție și Jazz* (ședința din data de 17 februarie 2023) și de Seminarul științific de profil de la AMTAP, specialitatea 653.01 – Muzicologie (ședința din 29.06.2023).

Volumul și structura tezei. Studiul de față cuprinde trei capitole, precedate de o introducere și urmate de un compartiment, în care sunt expuse concluziile generale și recomandările autoarei. De asemenea lucrarea include o bibliografie cu 220 de titluri în limbile română, rusă, engleză și germană. Ultimul capitol care expune analiza operelor *Casa mare* de M. Kopytman, *Decebal* de T. Zgureanu și a monoopera-balet *Ateh sau Revelațiile prințesei khazare* de Gh. Ciobanu conține șase tabele cu schemele formei unor compartimente din cele trei opere și 44 figuri care exemplifică limbajul muzical al lucrărilor examinate.

Cuvintele-cheie: arta lirică, opera istorică, opera eroică, opera de cameră, opera-basm, tragedia lirică, monooopera, drama muzicală, opera-balet, dramaturgia muzicală

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea reprezintă punctul de plecare al lucrării, conturând principalele repere conceptuale, care oferă o perspectivă asupra direcției generale a cercetării și aduce în prim-plan aspectele esențiale ale acesteia. În acest compartiment se susține argumentat actualitatea și importanța temei, subliniindu-se caracterul inovator și aplicativ al rezultatelor obținute. Se evidențiază relevanța și importanța temei, se argumentează noutatea științifică și valoarea practică a rezultatelor obținute. Sunt prezentate detaliat scopul și obiectivele lucrării, alături de precizări referitoare la obiectul și subiectul cercetării. Materialul muzical și arhivistic, împreună cu metodele de cercetare, sunt enumerate pentru a sublinia fundamentarea solidă a demersului științific. Se acordă o atenție deosebită importanței teoretice a lucrării, iar informațiile despre aprobarea rezultatelor completează contextul introductiv, pregătind terenul pentru dezvoltarea ulterioară a tezei.

Capitolul 1, intitulat *Operă ca obiect de studiu științific*, alcătuit din patru subcapitole, este axat pe analiza literaturii de specialitate consacrate principalelor probleme ale genului de operă și elucidate în cele patru subcapitole.

Pe parcursul realizării tezei s-a apelat la mai multe surse, atât apărute recent, cât și elaborate mai demult, dar care nu și-au pierdut actualitatea, la articole și cărți ale căror autori se axează pe diverse probleme ale genului în cauză ca, de exemplu, subiectul literar întruchipat în libret, conexiunea și sinteza aspectului vizual, sonor și verbal, specificul de stil și de gen, particularitățile limbajului muzical. Fiecare dintre problemele enumerate poate servi drept criteriu de sistematizare și analiză a surselor bibliografice. În plus, literatura analizată poate fi împărțită în două grupuri mari, primul dintre care reunește studiile teoretice, iar celălalt – pe cele istorice.

În cadrul subcapitolului 1.1, *Teoria genului de operă. Invarianta genuistică, problemele compoziției și dramaturgiei*, sunt examinate aspectele mai generale ale genului de operă ce țin de dramaturgia, compoziția, specificul arhitectonic al operei și au o importanță majoră inclusiv în analiza creațiilor semnate de compozitori din Republica Moldova la diferite etape de dezvoltare ale teatrului liric național. Problemele generale ale operei sunt abordate succint în mai multe surse informative elaborate atât în țară cât și peste hotare.

În subcapitolul 1.2, intitulat *Din istoria genului: varietățile de gen și stil ale operei*, se descriu diverse tipuri de creații de operă apărute pe parcursul mai multor secole în cadrul diferitor școli naționale. Acest compartiment are o conotație aparte în cadrul tezei deoarece cercetarea noastră se axează în special pe varietățile genuistice ale teatrului liric național. În lucrările studiate

ne-am propus să găsim descrierea și formularea trăsăturilor de bază ale diferitor tipuri de gen care pot fi de folos și în identificarea genurilor operelor scrise de compozitorii autohtoni construind astfel un suport metodologic pentru studiul nostru .

Numeroase surse științifice reflectă aspectele genuistice specifice pentru diferite varietăți de gen apărute pe parcursul istoriei îndelungate a operei. Este vorba de literatura despre așa fenomene ca *dramma per musica*, *opera seria*, *opera buffa*, tragedia lirică, *opera comique*, *opera semiseria*, *dramma giocosa*, *Singspiel*, *opera cerșetorilor*, *opera de baladă* (Anglia), *Grand Opéra*, opera lirică franceză, drama muzicală (R. Wagner), drama muzical-scenică (G. Verdi), opera de cameră, monooopera, antiopera ș.a. Sunt și lucrări în care cercetătorii sistematizează și formulează specificul diferitor varietăți genuistice ale operei pe baza mai multor criterii.

Subcapitolul 1.3, *Opera contemporană în diferite culturi naționale*, descrie căile de dezvoltare a genului în diferite culturi naționale. Prin această abordare, pe de o parte, se subliniază mai elocvent unele trăsături comune ale fenomenelor operistice, și pe de altă parte, se relevă deosebirile tipice caracteristice fiecărei școli naționale. Această optică creează oportunitatea de a formula și de a descoperi caracterul unic al școlii naționale de operă, de a arăta specificul național realizat atât pe plan genuistic, cât și pe plan stilistic.

În subcapitolul 1.4, intitulat *Teatrul liric în viziunea muzicologilor din România și Republica Moldova*, sunt analizate și reflectate sursele semnate de muzicologi autohtoni și din România, în care se cercetează istoria și soarta genului de operă în cultura muzicală națională.

Evoluția teatrului liric autohton, apariția fiecărui fenomen artistic din istoria lui are un rol esențial în înțelegerea și conștientizarea logicii interne a dezvoltării acestui proces. Tot aici sunt analizate sursele ce se referă la studierea premiselor apariției teatrului liric național încă din secolul XIX (N. Sebov) ce ne permite o conștientizare mai transparentă a unor etape istorice, perceperea unei integrități și continuități în dezvoltarea genului liric din Republica Moldova pe parcursul mai mult decât 150 de ani. Revenind la premisele mai generale ale fenomenului de operă națională ne vom adresa la unele influențe importante și în primul rând influența literaturii și mai ales, a dramaturgiei naționale din epoca respectivă.

În mai multe surse despre istoria operei naționale și în primul rând, în cercetările lui O. L. Cosma și A. Dănilă, se descrie o etapă îndelungată de tăcere a compozitorilor de operă din spațiul cultural autohton, care coincide cu perioada dintre cele două războaie mondiale. Acest specific al teatrului liric basarabean devine mai evident dacă vom face o comparație cu dezvoltarea genului de operă din România pe parcursul acestei etape istorice. Izvorând din surse și tradiții comune, destinul operei basarabene în perioadă interbelică se deosebește esențial de cel din alte regiuni românești.

O nouă etapă a evoluției teatrului liric național este legată cu procesele de creație, care au condus la înființarea în 1957 a Teatrului Moldovenesc de Operă și Balet. Astfel au fost create condiții fapt, care au stimulat atât procesul interpretativ, cât și cel componistic din domeniu. Acest proces creativ a impulsionat într-o mare măsură și activitatea muzicologilor. Astăzi sesizăm un volum destul de amplu de lucrări dedicate creațiilor operistice semnate de cercetători chișinăuieni, multe dintre ele fiind scrise în momentul primei apariții a creațiilor operistice pe scena Operei Naționale.

În subcapitolul 1.5 sunt expuse concluziile la Capitolul 1.

Numeroasele și variatele publicații din domeniul teoriei genului de operă și istoriei teatrului liric furnizează un bogat corpus de informații referitoare la trăsăturile definitorii ale genului, evoluției operei atât la nivel global, cât și în context național (România și Republica Moldova) constituind astfel o fundație solidă pentru cercetarea diferitor aspecte ale acestui gen pe cât de popular pe atât de complex. Reieșind din sursele analizate în prezentul capitol, putem face și unele generalizări:

1. Cercetările muzicologice asupra teoriei genului de operă furnizează un cadru conceptual și analitic necesar pentru identificarea și înțelegerea elementelor constitutive ale operei. Acestea includ aspecte precum structura muzicală, textul poetic, dramaturgia, inclusiv structura narativă, relațiile dintre personaje și modul în care muzica sprijină acțiunea scenică. Studiile analizate dezvăluie invariantele specifice care definesc acest gen musical și oferă o perspectivă asupra varietății stilistice a genului. Aprecierea modului în care s-au dezvoltat formele operistice, temele abordate, limbajul și modalitățile de prezentare subliniază diversitatea și inovațiile din acest domeniu.

2. Literatura de specialitate referitoare la istoria genului de operă reprezintă o resursă informațională prețioasă care detaliază evoluția fenomenului de teatru liric în ansamblul său. Această istorie relevă diversitatea genurilor operistice și modul în care acestea au evoluat în diferite perioade istorice. Fiecare epocă a adus contribuții distinctive la expansiunea și diversificarea operei, introducând inovații în privința formelor muzicale, temelor abordate și stilurilor artistice. Prin înțelegerea acestei evoluții, putem aprecia mai profund contextul cultural și artistic în care operele au fost concepute, evidențiind, totodată, influențele reciproce între producțiile operei naționale și cele internaționale. Identificarea și examinarea varietăților specifice ale operei în diferitele perioade istorice oferă o perspectivă unitară asupra evoluției și adaptării genului de-a lungul timpului.

3. Opera contemporană, caracterizată prin diversitate și continuă evoluție, reflectă o gamă impresionantă de stiluri și tendințe preluate din diferite tradiții muzicale. Analiza acestei dimensiuni ne permite să explorăm compozițiile operei create în contexte culturale diverse și să

înțelegem modurile în care acestea reflectă și reinterpretează tradițiile și identitățile culturale și artistice specifice, adaptându-se la schimbările și provocările societății contemporane.

4. Analiza literaturii de specialitate din regiunile învecinate cu țara noastră aduce în evidență atât probleme cât și realizări similare, evidențiind procese și tendințe comune în diverse perioade istorice. Muzicologia din România și Republica Moldova joacă un rol important în consolidarea bazei metodologice pentru cercetarea operei, oferind astfel premise solide pentru o investigație detaliată a problemei tipologiei genului de operă. Prin studierea publicațiilor muzicologice din ambele țări, obținem o perspectivă cuprinzătoare asupra evoluției teatrului liric național, a compozitorilor și a operelor semnificative, permițându-ne să apreciem diversitatea și valorile artistice ale operelor naționale.

5. Studiarea creațiilor de operă recente în cadrul muzicologiei autohtone reprezintă un domeniu de cercetare distinct și detaliat, abordat în mod specific din perspectiva aspectelor de gen. Sursele investigate oferă o bază extinsă pentru analiza problemei stabilite în cadrul studiului de caz, concentrându-se asupra diverselor variante ale genului de operă în creația compozitorilor din Republica Moldova.

În concluzie, generalizăm că analiza literaturii de specialitate relevă complexitatea și diversitatea operei, reflectând atât aspecte teoretice, istorice, cât și cele de stil și de gen. Aceasta contribuie la înțelegerea evoluției genului, a problematicilor compoziției și dramaturgiei, precum și a impactului teatrului liric național în contextul cultural al României și Republicii Moldova.

În capitolul doi al tezei, intitulat *Evoluția operei din Republica Moldova privită sub aspect genuistic*, este dedicat în întregime istoriei operei naționale privite sub aspectul particularităților de gen. Această viziune oferă oportunitatea de a identifica cele mai reprezentative tipuri de gen care s-au dezvoltat în muzica națională pe parcursul a circa 150 de ani, de a înțelege mai bine cum sunt tratate ele în muzica compozitorilor autohtoni, de a defini care tipuri de gen și trăsături genuistice au fost și rămân cele mai solicitate în opera națională și care, invers, au fost ignorate de compozitorii autohtoni din diferite motive.

Varietatea stilistică care rezultă din diferite influențe și se manifestă prin eterogeneitatea stilistică a partiturilor constituie o trăsătură specifică a genului de operă.

În subcapitolul 2.1, *Premisele apariției și istoricul devenirii operei naționale*, ne-am expus despre premisele apariției operei naționale, fiind analizată etapa de devenire care a fost una destul de modestă. Totuși am considerat necesar delimitarea acestei perioade într-una distinctă deoarece ea reprezintă o etapă specifică în evoluția operei, caracterizată de un context istoric, social, cultural aparte precum și de influențe diferite față de perioada următoare care pornește imediat cu începutul celei de a doua jumătăți al secolului XX.

Subcapitolul 2.2, *Anii 1950-1991: perioada de asimilare a canoanelor de gen*, descrie perioada Începând cu anii 50 demarează o nouă etapă în istoria operei naționale, primul lăstar fiind comedia muzicală *Fericirea Mărioarei* (1951) de E. Coca în colaborare cu C. Bentz, iar odată cu fondarea Teatrului de Operă și Balet din Chișinău în 1957, scena teatrului a devenit un laborator de creație, unde au fost montate creațiile compozitorilor autohtoni.

În această perioadă, paradigma libertății în creația culturală din Republica Moldova a suferit transformări radicale. Principiul "realismului socialist" și ideea de "creare a omului sovietic" s-au impus ca un filtru ideologic omniprezent în toate domeniile vieții artistice. Cultura națională a fost acceptată și dezvoltată doar sub stricta conducere a partidului, iar orice expresie de abatere de la această linie, inclusiv în creația muzicală, era blamată public și suprimată. Fiecare creație artistică era obligată să treacă prin filtrul partidului, fiind evaluată în conformitate cu valorile ideologice impuse.

Suprimarea oricărui avânt creativ neconform sau divergent începea de la faza de stabilire a planurilor de creație și ajungea până la aprobarea acestora în cadrul comisiilor ideologice.

În subcapitolul 2.3, intitulat *Anii 1991-2015: perioada de suprapunere a soluțiilor canonice și acanonice*, este descrisă, după cum reiese și din titlu, perioada anilor de după proclamarea independenței și care reprezintă o etapă calitativ nouă în evoluția genului liric din Republica Moldova. Schimbarea paradigmei politice, sociale, culturale a creat și o atmosferă nouă în arta muzicală, provocând apariția noilor lucrări sau dimpotrivă, creând niște obstacole în dezvoltarea procesului componistic. Printre tendințele negative nominalizăm, în primul rând, problemele financiare, susținerea modestă din partea Ministerului Culturii, Teatrului Național de Operă și Balet, altor structuri pentru montarea creațiilor operistice, recent semnate de compozitori din Republica Moldova și în consecință lipsa motivației autorilor de a crea lucrări noi. Cu părere de rău, situația nu s-a schimbat substanțial și pe parcursul ultimilor ani.

În subcapitolul 2.4 sunt formulate concluziile la Capitolul 2.

În urma cercetărilor întreprinse putem diferenția trei perioade distincte în evoluția operei naționale, și anume: 1. perioada de constituirea (anii 1850-1950); 2. perioada de asimilare a canoanelor de gen (anii 1950-1991); 3. perioada de suprapunere a soluțiilor canonice și acanonice (anii 1991-2015). Fiecare din ele s-a desfășurat în condiții istorice, sociale și culturale diferite, care s-au reflectat și în creația operistică.

1. În perioada de constituire au fost create premisele pentru apariția genului de operă prin primele exemple, cum ar fi *Baba Hârca* de A. Flechtenmacher compusă în 1848. Această lucrare reprezintă începuturile operei comice pe scena lirică națională. Este important de subliniat că tradiția acestui tip de operă, deși reprezentată destul de bine în creația compozitorilor din România, nu a fost preluată și dezvoltată în componistica basarabeană. Singurul exemplu notabil

în această direcție este opera comică *Păcală și Tîndală* de V. Verhola prezentată în variantă de concert în 1979, iar în 1989, deja după moartea compozitorului, montată pe scena teatrului de operă din Chișinău.

Compusă în aceeași perioadă (1889) opera *Petru Rareș* de E. Caudella a înființat o tradiție destul de viabilă pentru teatrul național de operă și anume genul de operă eroică sau drama eroică care va fi dezvoltat destul de activ pe parcursul următoarelor etape.

2. Perioada anilor 1950-1991, care coincide cu perioada sovietică (numită de noi perioada de asimilare a canoanelor de gen) pune în prim-plan genul de operă eroică, exemplele fiind *Grozovan*, *Aurelia*, *Serghei Lazo* de D. Gherșfeld, *Balada eroică* de A. Stârcea. Însă practic niciuna din lucrările enumerate nu este o mostră de gen pură, toate demonstrând trăsături ale altor tipuri de gen: în *Grozovan* – ale operei epice, în *Aurelia* – ale operei-Lied, în *Balada eroică* – ale dramei lirice, *Serghei Lazo* a fost denumită de E. Mironenco „operă-îmn”.

Pe lângă aceasta, paleta genuistică a operei naționale din perioada vizată include și alte tipuri: opera pentru copii (*Lupul mincinos* de Z. Tcaci și *Karlsson și piciul* de A. Gherșfeld), opera epică (*Grozovan* de D. Gherșfeld, *Glira* de Gh. Neaga), opera lirico-psihologică (*Casa Mare* de M. Kopytman, *Unchiul meu de la Paris* de Z. Tcaci), opera comică (*Păcală și Tîndală* de V. Verhola), opera-satiră (*Dragonul* de E. Lazarev), opera istorică (*Alexandru Lăpușneanu* de Gh. Mustea), monoopera (*Nefertiti* de Gh. Neaga).

Deși majoritatea operelor scrise în perioada de până la independență poartă amprenta ideologică a timpului, fapt care a redus interesul față de ele în perioada contemporană, au existat și excepții. Printre acestea se numără *Casa Mare* de M. Kopytman și *Alexandru Lăpușneanu* de Gh. Mustea, *Unchiul meu de la Paris* de Z. Tcaci. Prima dintre operele nominalizate se axează pe trăsăturile genului de dramă lirică sau „drama lirico-psihologică”, în timp ce specificul genuistic al operei *Alexandru Lăpușneanu* poate fi definit ca o „tragedie social-istorică”, sau ca „opera-tragedie” cu elementele monooperei (această trăsătură se referă la tratarea eroului principal).

3. Ultima etapă a evoluției teatrului național de operă (trei decenii dintre care – 1991-2015 sunt reflectate în teză) și care durează până în prezent, definită în cadrul cercetării noastre ca perioada de suprapunere a soluțiilor canonice și acanonice, aduce niște curente și tendințe noi, orientate în special spre sintetizarea trăsăturilor diferitor tipuri de opere.

Din punct de vedere al genului prin sintetizarea operei cu oratoriul, prin introducerea unor elemente de pastorală și a unui fragment din *Requiem Decebal* de T. Zgureanu apare ca un mixt genuistic, ilustrând perioada de suprapunere a soluțiilor canonice și acanonice. Totodată grație structurii numerice și utilizării unui limbaj muzical destul de tradițional această operă se rialiază la direcția de dezvoltare a genului de operă stabilită de predecesori.

Opera lui Gh. Ciobanu *Ateh sau relevațiile prințesei khazare* prezintă un fenomen absolut nou, fără precedent, pentru Republica Moldova. Este vorba de adaptarea pe scenă națională a unui gen sintetic cum ar fi monoopera-balet. Totuși, trebuie de adăugat că în istoria teatrului liric național au existat unele premise în acest sens. Este vorba de monooperele *Lamento (Monologul mamei)* de Z. Tcaci și *Nefertiti* de Gh. Neaga pe de o parte și scenele extinse de balet din opera *Alexandru Lăpușneanu* de Gh. Mustea pe de altă parte.

Opera *Apolodor, călătoria unui pinguin* a aceluiași Gh. Ciobanu reînvie tradiția operei pentru copii și părinți care a fost inițiată în creația lui Z. Tcaci. *Apolodor* ocupă un rol important atât în creația compozitorului, cât și în dezvoltarea și promovarea lucrărilor muzical-dramatice adresate copiilor.

În Capitolul 3, *Exemplele cele mai reprezentative de varietăți genuistice ale operei naționale*, sunt analizate trei lucrări ce reprezintă diferite tipuri de operă.

Opera *Casa mare* de M. Kopytman (analizată în subcapitolul 3.1). a fost compusă de Mark Kopytman la sfârșitul anilor 1960, iar premiera a avut loc la 20 februarie 1968. Opera este alcătuită din 3 acte împărțite în 7 tablouri. Făcând o comparație a structurii dramei lui I. Druță cu libretto semnat de V. Teleucă menționăm că cele zece scene din textul druțian s-au încadrat în șapte tablouri, contribuind astfel la creșterea dinamicii derulării evenimentelor în operă. Din punct de vedere ideatic toate evenimente ale acestei opere sunt axate pe sentimentul de dragoste al eroinei principale *Vasiluța*, pe soarta unei femei singuratice, astfel fiind evidențiat aspectul liric al creației date. O asemenea tratare a eroinei principale este determinată de textul druțian. Acțiunea operei se desfășoară imediat după cel de-al Doilea Război Mondial și se axează pe soarta unei femei – *Vasiluța*, al cărei soț a fost ucis în timpul războiului. Subiectul se bazează pe relația ei de dragoste cu Păvălache – prietenul fiului său Arion, care în timpul desfășurării acțiunii dramei *Casa Mare* își face serviciul militar. Din cauza diferenței de vârstă și de filosofie a vieții, relația eroilor este sortită eșecului, determinând un paroxism dramatic. Astfel autorii operei arată o viziune schematică a subiectului, conceptul ideatic fiind de fapt mult mai complex.

Realismul veridic al acestei opere se bazează, în mare măsură, pe calitățile textului, unde acțiunea externă prezintă doar un pretext pentru dezvoltarea unei acțiuni interne, reflectând complexitatea, flexibilitatea și variabilitatea emoțiilor ei.

O întrebare-cheie rămâne atribuția genuistică a acestei opere semnate de M. Kopytman. În opinia noastră, *Casa Mare* reprezintă un exemplu al genului de *operă lirică* sau *dramă lirică*. Dramaturgia operei se bazează pe un complex de procedee, printre care putem nominaliza refrenul replicilor textuale, repetarea complexelor scenice, arcurile tematice.

Subcapitolul 3.2 este denumit *Trăsăturile operei istorice și ale operei-oratoriu în Decebal de T. Zgureanu*. Opera în trei acte *Decebal* de T. Zgureanu a fost compusă în anul 1998 pe libretul

poetului V. Teleucă. Prima audiție în varianta de concert a avut loc în septembrie 2002 pe scena Operei Naționale. Libretul operei se bazează pe textul poetic scris de V. Teleucă, având ca sursă evenimentele istorice și mitologice legate de o etapă importantă din trecutul dacilor. Expus într-o formă succintă, subiectul operei este inclus în clavirul operei, editat în anul 2006. El denotă anumite particularități, printre care putem nominaliza următoarele: elemente narative încadrate în monologurile și ansamblurile eroilor, care explică esența celor întâmplate și atitudinea lor; insuficiența conturării momentelor-cheie în dramaturgie apreciată de specialiști ca una din componentele obligatorii ale oricărui libret reușit.

În conținutul operei se îmbină două planuri de acțiune: cel primar, legat de evenimentele istorice, care conturează linia eroică a subiectului și cel secundar – liric (dragostea lui Armin și Ninvana) care devine centrul liric al operei. Deși componenta lirică ocupă un loc mai modest, fiind înconjurată de evenimentele istorice, ea totuși îmbogățește libretul operei *Decebal*. Compozitorul folosește aproape toate formele operistice tipice: *uvertura (Dacia)*, *introducerea orchestrală (Introducere la actul II)*, *aria (Aria lui Decebal din actul I, Aria lui Decebal din actul III, Aria Reginei din actul I, Aria Ninvanei din actul II)*, *monologul (Monologul lui Zamolxis din actul I, Monologul Fiului din actul III și Monologul lui Decebal în fața istoriei)*, *cântecul (Cântecul lui Armin din actul II)*; *duetul (Armin și Ninvana din actul II, Decebal și Regina din actul I)*; *cvartetul (cvartetul lui Decebal, Regina, Ninvana și Fiul din actul I)*; *scenele de amploare care conțin arioso, coruri, fragmente instrumentale (Duras Diurpaneus, Jurământul ostașilor, actul I, Dochia și corul păstorilor, actul II, Preotul Vezina și ostașii, Final actul III)*; *scene de balet (balet (zâne-zeițe), dans bărbătesc, actul II)*. Deși opera conține 3 acte, volumul total al lucrării este destul de modest în comparație cu alte opere.

Atât caracterul textului libretului, cât și cel al muzicii ne permit să concluzionăm că sub aspect genuistic opera *Decebal* este orientată spre opera epică, eroică cu o pondere mare a componentei narative în detrimentul acțiunii propriu-zise.

Subcapitolul 3.3, *Ateh sau revelațiile prințesei hazare ca o nouă manifestare a operei de cameră și a monooperei*, este consacrat examinării operei lui Ghenadie Ciobanu compuse în anul 2004 pe un libret scris de compozitor pe baza celor *Trei monologuri ale Ateh* din *Dicționarul khazar: roman-lexicon în 100 000 de cuvinte* de Milorad Pavić. În premieră absolută opera *Ateh* a fost interpretată la Chișinău pe data de 26 iunie 2005. Compozitorul a fost captivat în primul rând de actualitatea istorică a temei, fiind atras de conștientizarea faptului că „khazarii este o metaforă a unui popor mic, care supraviețuiește printre puterile și religiile mari”. Este cunoscut faptul că lexiconul include trei compartimente de bază, trei viziuni diferite – creștină, islamică și ebraică care permanent *”interacționează, se completează reciproc, prezentând aceleași evenimente și personaje din diferite puncte de vedere”*.

Structura compozițională a operei pare destul de logică, fiind alcătuită din Prolog, Revelațiile I, II, Ritual, Revelația III și Epilog.

Specificul genuistic al opusului în cauză este indicat de către autor ca „monooperă cu balet”. Compozitorul creează o îmbinare foarte reușită care pe de o parte, dă posibilitate de ne a concentra asupra istoriei, sentimentelor, lumii sufletești a eroinei operei, dar pe de altă parte, îmbogățește genul de monooperă cu componente spectaculoase suplimentare, cu noi surse de expresivitate prin activarea mijloacelor coregrafice moderne și a mișcării scenice. Specificul genuistic al opusului în cauză este indicat de către autor ca „monooperă cu balet”. Compozitorul creează o îmbinare foarte reușită care pe de o parte, dă posibilitate de ne a concentra asupra istoriei, sentimentelor, lumii sufletești a eroinei operei, dar pe de altă parte, îmbogățește genul de monooperă cu componente spectaculoase suplimentare, cu noi surse de expresivitate prin activarea mijloacelor coregrafice moderne și a mișcării scenice.

Pe de altă parte, creația analizată confirmă unicitatea conceptului teatral-muzical realizat de Gh. Ciobanu nu numai în cadrul teatrului muzical autohton, dar și în contextul creației muzicale europene. Drept exemplu poate servi originalitatea genului în cauză – *monoopera-balet*. Această unicitate se realizează la diverse nivele ale creației: prin excluderea textului literar din toate arioso Ateh, prin influența formelor instrumentale asupra structurii operei. Trăsăturile menționate anterior duc la o transformare semnificativă a întregului sistem genuistic al lucrării analizate. Momentele-cheie ale operei lui Ghenadie Ciobanu demonstrează un opus post-modernist avansat, o creație talentată, unică, bine-gândită și realizată cu mare profesionalism și măiestrie componistică.

Subcapitolul 3.4 expune concluziile la Capitolul 3.

1. Analiza celor trei creații operistice *Casa Mare* de M. Kopytman, *Decebal* de T.Zgureanu și *Ateh sau Revelațiile Prințesei Khazare* de Gh. Ciobanu confirmă că între anii 1950-2015 în creația componistică națională au apărut diferite exemple ale celor unor genuri de operă cum ar fi: *drama lirică (Casa Mare)*, *opera istorică îmbinată cu opera-oratoriu (Decebal)*, sinteza dintre *opera-balet*, *opera de cameră* și *monoopera (Ateh sau Revelațiile Prințesei khazare)*.

2. Opera *Casa mare*, scrisă după piesa omonimă a lui I. Druță demonstrează că toată acțiunea dramatică se desfășoară în jurul eroinei principale – *Vasiluța*, devenind astfel punctul de intersecție a tuturor liniilor de subiect ale creației. Dramaturgia orerei *Casa mare* se bazează pe un complex de procedee, care în opinia noastră permit aprecierea ei genuistică ca exemplu de dramă lirică.

3. Opera *Decebal* de T. Zgureanu dezvoltă unele trăsături de gen ale *operei eroice*, *operei istoice* deja aprobate în perioadele precedente (este vorba de o tradiție destul de îndelungată – de la *Petru Rareș* la operele din perioada sovietică (de la *Grozovan*, până la *Alexandru*

Lăpușneanu). Aplicarea genului deja aprobat se realizează pe baza unui material istoric și literar nou, fiind oferit publicului contemporan cu mentalitatea schimbată, în condițiile culturale, sociale, politice noi. Totodată în această lucrare se relevă foarte pregnante și trăsăturile oratoriului, fapt ce ne permite să apreciem *Decebal* ca o mixtură de gen sintetic format prin sintetizarea genului de operă cu cel de oratoriu.

4. Opera *Ateh*, numită de către compozitor monooperă cu balet, se încadrează în cadrul genuistic propus și reprezintă un proiect original al teatrului muzical din perioada postsovietică. Opera *Ateh* demonstrează un opus al muzicii contemporane, ce se înscrie în paradigma esteticii postmoderniste, cu toate atribuțiile sale. Sub aspectul stilului merită să fie apreciat stilul individual al lui Gh. Ciobanu care îmbină diferite resurse din creația componistică post-modernistă (aleatorică, muzica electronică, puantilismul, minimalismul și tehnica repetitivă).

5. Analizând locul operei lui Gh. Ciobanu *Ateh sau revelațiile prințesei khazare* în cadrul teatrului muzical autohton confirmăm că această creație marchează începuturile unei etape absolut noi în dezvoltarea teatrului liric din Republica Moldova. Care vor fi trăsăturile acestei etape, cum și în ce măsură vor fi dezvoltate și continuate tendințele și direcțiile conturate de compozitor, va demonstra timpul.

6. Toate creațiile analizate în cadrul tezei prezintă fenomene poligenuistice, îmbinând trăsăturile diferitor tipuri de operă. *Decebal*, spre exemplu, în afară de trăsături caracteristice operei-oratoriu, introduce un semn al genului sacru cum ar fi *Requiem* și niște elemente de *pastorală*. La nivel semantic fiecare dintre creațiile lirice analizate se relevă la gândirea arhetipală, fiind tratată diferit. Dacă pentru *Casa Mare* acest tip de gândire este determinat de textul, de simbolismul drușian, fiind îmbogățit prin semnificațiile genurilor muzicii populare (perenița), în libretul operei *Decebal* găsim niște aluzii importante, ce aparțin Creștinismului: *Regina* – Maica Domnului, *Decebal* – Dumnezeu-Tatăl și Spiritul Sfânt, fiul lui Decebal – fiul Domnului jertfit pentru ideea partiotică. Ultima idee se amplifică și prin apariția baladei *Miorița* în partea concludivă a operei. În opera *Ateh, sau Revelațiile prințesei khazare*, în afară de baza literară de natură arhetipală, această abordare penetrează și nivelul muzical, oferindu-ne recontextualizarea simbolurilor muzicale cunoscute.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.

Rezultatele științifice obținute în consecința elaborării prezentului studiu au constatat în identificarea tipurilor de gen prezente în operele compozitorilor din Republica Moldova, montate pe scena teatrului liric pe parcursul anilor 1950-2015 și se rezumă la următoarele:

1. Cercetarea evoluției genului de operă în literatura de specialitate existentă și elaborarea unei periodizări proprii a parcursului istoric al genului de operă în Republica Moldova a permis înțelegerea dezvoltării și transformărilor acestuia pe parcursul perioadelor analizate. Diversele publicații în domeniul teoriei și istoriei operei autohtone ne oferă un bogat material factologic pentru elucidarea problemei genului, și poate servi drept temei a unei cercetări aprofundate. Cercetarea evoluției genului de operă în literatura de specialitate existentă și elaborarea unei periodizări proprii a parcursului istoric al genului de operă în Republica Moldova a permis o mai bună înțelegere a dezvoltării și transformărilor acestuia pe parcursul perioadelor analizate. Studiarea diverselor publicații în domeniul teoriei și istoriei operei autohtone a furnizat un bogat material factologic pentru a elucidă problema genului de operă și poate servi drept bază pentru cercetări aprofundate în acest domeniu. Literatura dedicată genului de operă, atât pe plan universal, cât și în context național (România și Republica Moldova), ne-a oferit o înțelegere mai profundă a evoluției fenomenului de teatru liric în ansamblu și a demonstrat interdependența teatrului liric moldovenesc cu procesele de operă universale. Această analiză a conturat o imagine mai clară a evoluției genului de operă în contextul cultural și muzical specific Republicii Moldova.

2. Examinarea și sintetizarea cercetărilor și materialelor existente acumulate în muzicologia autohtonă despre opera din Republica Moldova a oferit o perspectivă asupra stadiului actual al acestui gen muzical în țara noastră. Acest demers a contribuit la identificarea direcțiilor de cercetare ulterioare și la completarea cunoștințelor existente în domeniu. Studiarea istoricului genului de operă din Republica Moldova atestă o existență a mai multor influențe socio-politice dar și ideologice, care au marcat creația operistică pe întreaga perioadă studiată. Numai în perioada post-sovietică acest fenomen sa diminuat, lăsând loc apariției creațiilor, care se aliniază la tendințele universale. Diminuarea dependenței fenomenului componistic de constrângerile ideologice au condus la liberalizarea alegerii concepției operei, apariția atât a versiunilor canonice cât și celor acanonice.

3. Întreaga perioadă cercetată a fost deliberat divizată în două etape bine definite, fiecare dintre ele bazându-se pe diferite seturi de valori și motivări. Diferența dintre motivarea creației artistice, prin ”comanda” ideologică și folosirea clișeeleor unui sistem politic pe de o parte precum și a creației libere pe de altă parte a lăsat amprenta asupra calității componistice și dramaturgice a liricului moldovenesc. Cu toate că în perioada sovietică au fost semnate mai multe creații de operă – majoritatea din ele nu au văzut luminele rampei, iar ulterior nimic din operele apărute în acea perioadă nu a mai fost remontat. Excepție fiind opera *Alexandru Lăpușneanu* de G. Mustea. Identificarea și cuantificarea întregului volum de opere semnate de compozitori autohtoni în perioada 1950-1991 și 1991-2015 a relevat amploarea și evoluția genului de operă în

aceste intervale de timp. Această analiză a oferit o imagine detaliată a producției operei moldovenești și a contribuției compozitorilor autohtoni la dezvoltarea genului.

4. Creațiile operistice montate la vremea sa pe scena liricului din Chișinău în perioada anilor 1950-1991, care coincide cu perioada sovietică (determinată în teză ca perioadă de asimilare a canoanelor de gen) pune în prim-plan genul de operă istorică, exemplele fiind *Grozovan*, *Balada eroică*, *Glira*, *Serghei Lazo*. Totodată *Balada eroică* dezvăluie și niște trăsături ale dramei lirice, iar *Glira* de Gh. Neaga, poate fi apreciată ca un exemplu al operei lirice. La un alt pol se situează creațiile lirice, care tratează trăsăturile genuistice ale operei pentru copii: *Lupul mincinos*, *Karlsson și piticul* și altele. Un loc aparte ocupă *Casa Mare* de M. Kopytman care se axează pe trăsăturile genului de dramă lirică, sau, „drama lirico-psihologică”. Specificul genuistic al operei *Alexandru Lăpușneanu* compusă de Gh. Mustea poate fi definit ca o „tragedie social-istorică”, sau ca „opera-tragedie” cu elemente de monooperă.

5. Perioada post-sovietică a evoluției teatrului național de operă, care durează până în prezent, este definită în cadrul tezei noastre ca etapa de suprapunere a soluțiilor canonice și acanonice. Ea aduce curente și tendințe noi și se caracterizează de tendința spre apariția unor mixturi de gen. Astfel pot fi definite operele, *Decebal* de T. Zgureanu, care îmbină trăsăturile genuistice ale operei eroice cu unele particularități ale operei-oratoriu, dar și monoopera-balet *Ateh* de Gh. Ciobanu. Conștientizând prezenta unor particularități specifice de gen, totuși, putem afirma că opera *Decebal* se află în albia tradiției deja stabilite, deci prezintă o abordare destul de canonică a genului în timp ce opera semnată de Gh. Ciobanu *Ateh sau revelațiile prințesei khazare*, din contra, prezintă un fenomen absolut nou, fără precedent pentru Republica Moldova. Opera *Apolodor, călătoria unui pinguin* de Gh. Ciobanu reînvie tradiția operei pentru copii și părinți, care a fost inițiată în muzica națională de Z. Tcaci. *Apolodor* ocupă un rol important atât în creația compozitorului, cât și în dezvoltarea și promovarea valorilor adresate copiilor. Una din caracteristicile perioadei moderne este problema includerii operelor noi în grila repertorială a teatrului moldovenesc. Ținem să menționăm în special opera *Stefan cel Mare* de Gh. Mustea. Motivul ne montării acestei creații excede criteriul de calitate al ei iar pe Primul plan apar constrângeri de ordin economic sau managerial. Considerăm că acest fenomen poate fi o temă de cercetări ulterioare.

6. Elucidarea caracteristicilor de bază ale fiecărei etape și analiza celor mai semnificative și reprezentative creații lirice pentru fiecare perioadă, a evidențiat particularitățile și evoluția genului de operă în Republica Moldova. Aspectele formale, tematice și stilistice au fost luate în considerare în acest demers, oferind o imagine completă asupra evoluției genului. Prezentarea unei tipologii a genului de operă în creația componistică națională, bazată pe analiza operelor montate pe scena liricului chișinăuian, a contribuit la înțelegerea diversității și a

caracteristicilor specifice ale genului de operă în Republica Moldova. Definițiile proprii propuse au oferit o clarificare a trăsăturilor definitorii ale operelor interpretate în perioada analizată.

În ansamblu, aceste concluzii au contribuit la înțelegerea evoluției, diversității și particularităților genului de operă în Republica Moldova, furnizând baza pentru viitoare cercetări și studii în domeniu.

Cercetarea în cauză a contribuit la soluționarea problemei științifice importante pentru muzicologia autohtonă. Este vorba de contradicția dintre valoarea incontestabilă a unor creații lirice naționale *Casa Mare* de M. Kopytman, *Decebal* de T. Zgureanu, *Ateh, sau Revelațiile prințesei khazare* de Gh. Ciobanu și lipsa analizei complexe a lor. O altă problemă importantă constă în atribuirea genuistică a acestor creații lirice autohtone.

Teza de față reprezintă o primă cercetare de proporții din muzicologia din Republica Moldova axată pe evoluția teatrului național de operă în perspectiva genului. Lucrarea nu se limitează doar la analiza operelor muzicale și scenice importante, ci propune și o viziune proprie asupra definiției genului, evidențiind exemple reprezentative care au fost montate pe scena teatrului liric național.

Prin intermediul acestei teze, se aduce o contribuție semnificativă la înțelegerea și interpretarea genului de operă în contextul muzicologiei autohtone. Abordarea sa originală și analiza detaliată a operelor muzicale oferă o perspectivă nouă asupra dezvoltării și evoluției teatrului de operă în Republica Moldova. Prin propunerea unei viziuni proprii asupra definiției genului, se consolidează înțelegerea și delimitarea acestuia în cadrul creațiilor interpretate pe scena teatrului liric național.

Astfel, teza reprezintă o contribuție importantă și inovatoare în muzicologia autohtonă, aducând lumină asupra aspectelor genuistice ale teatrului de operă și oferind o nouă perspectivă asupra genului în contextul specific al Republicii Moldova.

În urma cercetării realizate în cadrul prezentei teze de doctorat, se pot formula următoarele **recomandări**:

1. Promovarea operelor autohtone: includerea operelor compozitorilor moldoveni, precum *Casa Mare* de M. Kopytman, *Decebal* de Th. Zgureanu și *Ateh* de Gh. Ciobanu în repertoriul teatrelor de operă, cu posibilitatea de a le promova prin spectacole, înregistrări și participare la festivaluri. Alternativ, se poate considera montarea operelor în format de operă televizată sau prezentarea lor în cadrul concertelor sau spectacolelor radio.

2. Susținerea compozitorilor locali: sporirea finanțării, inclusiv atragerea finanțelor private în scopul creării de oportunități de producție și interpretare pentru compozitorii autohtoni, sprijinind astfel creativitatea și asigurând calitatea spectacolelor și experiența completă a publicului.

3. Colaborarea interdisciplinară: stimularea colaborării între compozitori, scriitori, regizori și alți artiști pentru a crea producții operaționale inovatoare și complexe.

4. Susținerea educației muzicale: acordarea unei importanțe sporite educației muzicale, cu accent pe genul de operă, în școli și instituții de învățământ superior. Includerea fragmentelor din operele autohtone în programele de studii la specialitatea *Canto academic* și posibilitatea interpretării acestora în cadrul instituțiilor de învățământ.

5. Promovarea operei naționale: integrarea operelor contemporane în repertoriul teatrelor de operă, participarea la festivaluri internaționale și organizarea de turnee în străinătate pentru a promova operele compozitorilor moldoveni.

6. Conservarea și digitalizarea patrimoniului: Acordarea atenției necesare conservării și digitalizării operelor semnificative din patrimoniul cultural al Republicii Moldova pentru a asigura accesul ușor și perpetuarea acestora pentru generațiile viitoare.

7. Documentarea și cercetarea continuă: Încurajarea cercetării academice și publicarea rezultatelor pentru a consolida baza de cunoștințe și a contribui la consolidarea patrimoniului cultural al țării în domeniul operei.

Aceste recomandări au scopul de a susține și dezvolta genul de operă în Republica Moldova, promovând creațiile lirice autorilor locali, îmbunătățind condițiile de producție, facilitând schimburile culturale și susținând educația artistică.

BIBLIOGRAFIE

1. ABBATE C., PARKER R. *O istorie a operei*. București: Editura Vellant, 2019. 448 p. ISBN:9786069800607
2. ARZOIU, R. *Opera de cameră românească*. București: Editura Muzicală, 2002. 262 p. ISBN 973-42-0299-5.
3. AXIONOV, V. Druță-Kopytman: „Casa Mare”. In: *Arta*, 2009. Ser. Arte audio-vizuale. Chișinău: Elan Inc, 2010, pp. 37–42. ISSN 1857-1050.
4. AXIONOV, V. Exponentul folcloric în spectrul stilistic al muzicii instrumentale a compozitorilor din Moldova (istoria în optica contemporaneității). In: *Cercetări de muzicologie*. Chișinău: Știința, 1998, [vol. 1], pp. 73–87. ISBN 9975-67-071-7.
5. AXIONOV, V. George Enescu și procesul muzical basarabean. Aspecte stilistice. In: *Arta*, 93. Studii, cercetări și documente. Chișinău: Litera, 1993, pp. 11–19. ISBN 5-86892-042-2.
6. AXIONOV, V. Reflecții asupra stilului sintetic și individual în creația componistică contemporană. In: *Învățământul artistic – dimensiuni culturale*: conf. de totalizare a activității șt.-didactice a profesorilor [AMTAP] (anul 2003), ed. a 3-a. Chișinău: Grafema Libris, 2003, pp. 96–99. ISBN 978-9975-9617-8-3.
7. AXIONOV, V. *Studii muzicologice*. Cluj-Napoca: MediaMusica, 2012. 195 p. ISBN 978-606-645-011-9.
8. AXIONOV, V. Teatrul liric la sfârșitul secolului și mileniului. In: *Vă invită Maria Bieșu: Viziuni actuale asupra operisticii și baletului*. Chișinău: S. n., 2000, pp. 302–308. ISBN 9975-9563-3-5.
9. BĂLAN, C., GARAZ, O. *De la Tannhäuser la Aida: O stagiune din viața operei la Cluj (2013–2014)*. Cluj-Napoca: MediaMusica, 2021. 368 p. ISBN 978-606-645-170-3.
10. CIBOTARU, I. Considerații generale cu privire la tipologizarea creației de operă a compozitorilor din Republica Moldova. In: *Arta*, 1999–2000. Arte plastice, Arhitectură, Muzică, Teatru, Cinema. Chișinău: S. n., 2000, pp. 58–61.
11. CONSTANTINESCU, G. et al. *Ghid de operă*. București: Ed. Muzicală, 1971. 448 p.
12. COSMA, M. *Opera în România privită în context european*. București: Ed. Muzicală, 2001. 368 p. ISBN 973-42-0280-7.
13. COSMA, O. L. *Opera românească: Privire istorică asupra creației lirico-dramatice*. Vol. 1. București: Ed. Muzicală a Uniunii Compozitorilor din R.P.R., 1962. 232 p.
14. COSMA, V. *60 de ani în loja operei: cronici muzicale de operă, operetă, musical, balet*. [În 2 vol.]. Vol. 2: (1981–2006). București: Ed. Muzicală, 2008. 451 p. ISBN 978-973-42-0470-0. ISBN 978-973-42-0495-3 (Vol. 2).
15. DĂNILĂ, A. *Maria Cebotari: stea rătăcitoare = блуждающая звезда*. Chișinău: Prut Internațional, 2015. 328 p. ISBN 978-9975-54-068-1.

16. DĂNILĂ, A., COCEAROVA, G. *Mihail Muntean: O viață dedicată operei = Жизнь посвященная опере*. Chișinău: Prut Internațional, 2014. 268 p. ISBN 978-9975-54-165-7.
17. DĂNILĂ, A. *Opera basarabească*. Chișinău: Ed. Enciclopedică „Gh. Asachi”, 1995. 128 p. ISBN 5-88550.
18. DĂNILĂ, A. *Opera din Chișinău: Privire retrospectivă*. Chișinău: Prut Internațional, 2005. 280 p. ISBN 9975-69-744-5.
19. DĂNILĂ, A. *Opera moldovenească: interpreți, roluri, spectacole*. Ed. enciclopedică. Chișinău: Inst. de Studii Enciclopedice, 2013. 292 p. ISBN 978-9975-4307-8-4.
20. DĂNILĂ, A. *Scrieri despre operă: articole, interviuri, lexicon*. Chișinău: Epigraf, 2019. 320 p. ISBN 978-9975-60-341-6.
21. DĂNILĂ, A. *Apariția și evoluția Teatrului de Operă în Moldova. Interpreți și spectacole (1918-2000)*. autoref. al tz. de doct. habilitat în studiul artelor. Chișinău, 2008
22. DOLGAN, M. *Farmecul lirismului drușian*. In: *Aspecte ale creației lui Ion Druță* (culegere de articole). Chișinău: Știința, 1990, pp. 29–49.
23. GAGIM, I. *Fenomenul muzical Gheorghe Mustea*. Chișinău: Știința, 2015. 256 p. ISBN 978-9975-85-002-5.
24. GALAICU, V. *Dimensiunea etnică a creației muzicale (în lumina tradiției românești)*. Chișinău: ARC, 1998. 117 p. ISBN 9975-61-045-5.
25. GHILAȘ, V. et al. *Arta muzicală din Republica Moldova: istorie și modernitate*. Chișinău: Grafema Libris, 2009. 952 p. ISBN 978-9975-52-046-1.
26. GHILAȘ, V., DĂNILĂ, A. *Artiști notorii ai scenei lirice naționale: soprana Anastasia Dicescu*. Chișinău: Epigraf, 2018. 232 p. ISBN 978-9975-60-314-0.
27. *Maria Bieșu – vocație și destin artistic*. Coord. și red. șt. V. GALAICU; resp. de ed. A. DĂNILĂ. Chișinău: S. n., 2010. 420 p. ISBN 978-9975-9702-8-0.
28. MELNIC, V. *Definiția muzicologiei: suport de curs*. Chișinău: S. n., 2014 [i.e. 2015]. 28 p. ISBN 978-9975-120-83-8.
29. MELNIC, V. *Structura și clasificarea muzicologiei: suport de curs*. Chișinău: S. n., 2015. 41 p. ISBN 978-9975-120-84-5.
30. MIRONENCO, E. *Armonia sferelor: Creația compozitorului Ghenadie Ciobanu*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2000. 156 p. ISBN 9975-78-069-5.
31. MIRONENCO, E. *Creația componistică în Republica Moldova la confluența secolelor XX–XXI: (genurile instrumentale, teatrul muzical): autoref. al tz. de doct. habilitat în studiul artelor și culturologie*. Chișinău, 2016. 50 p.
32. MIRONENCO, E. *În montare opera „Alexandru Lăpușneanu”*. In: *Literatura și Arta*. 1987, 17 decem., p. 3.

33. MIRONENCO, E. Opera „Alexandru Lăpușneanu”: însemnătatea și locul ei în istoria operei naționale. In: *Conferința de totalizare a muncii științifico-didactice a profesorilor [AMTAP] pe anul 1999 (12 mai 2000): tez. raporturilor [rapoartelor] și comunicărilor*. Chișinău, 2000, pp.73–78. ISBN 9975-9617-0-3.
34. MIRONENCO, E., ȘEICAN, V. *Gheorghe Mustea. Profil muzical*. Chișinău: Cartea Moldovei, 2003. 212 p. ISBN 9975-60-129-4.
35. MORARU, E. *Clopote astrale: Compozitorul și dirijorul Teodor Zgureanu*. Chișinău: Pontos, 2004. 152 p. ISBN 9975-927-57-2.
36. MORARU, E. Unele considerații asupra evoluției genului de operă în creația compozitorilor din Basarabia. In: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. 2015, nr. 4 (27), pp. 17–22. ISSN 2345-1408.
37. ȘEICAN, V. *Opera națională a Moldovei în circuitul cultural internațional: autoref. tz. de doct. în studiul artelor*. Chișinău, 2009. 31 p.
38. NEWMAN, E. *The Wagner operas*. Princeton: Princeton University Press, 1991. 746 p.
39. ДРУСКИН, М. Вагнер Рихард. В: *Музыкальная энциклопедия*. [В 6-ти т.]. Москва: Советская Энциклопедия, 1973, т. 1, с 636–647.
40. КОЧАРОВА, Г. *Злата Ткач: судьба и творчество: монография о композиторе – нашей современнице и о ее музыке*. Кишинэу: Pontos, 2000. 240 с. ISBN 9975-938-11-6.
41. ЧОБАНУ-СУХОМЛИН, И. «Атех или откровения хазарской принцессы»: персонаж культового романа на молдавской сцене. В: *Кодры: Молдова литературная*. 2005, № 3/4, с. 238–256.
42. ЯРУСТОВСКИЙ, Б. *Очерки по драматургии оперы XX века*. [В 2-х кн.]. Кн. 1. Москва: Музыка, 1971. 356 с.

LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE LA TEMA TEZEI

Articole în diferite reviste științifice:

În reviste din Registrul Național al revistelor de profil

1. **COMAN, D.** Aspectul genuistic al operei naționale în oglinda muzicologiei autohtone. În: *Anuar științific: muzică, teatru, arte plastice*, 2012, nr.4 (17), pp. 17–23. ISSN 1857-2251.
2. **COMAN, D.** Evoluția teatrului liric din Republica Moldova privită prin prisma genului: anii 1850-1980. In: *Anuar științific: muzică, teatru, arte plastice*, 2011, nr. 1-2(12-13), pp. 76-80. ISSN 1857-2251.
3. **COMAN, D.** Anii 1980-2010 – o nouă etapă în evoluția teatrului liric din Republica Moldova. In: *Anuar științific: muzică, teatru, arte plastice*, 2011, nr. 1-2(12-13), pp. 80-84. ISSN 1857-2251.
4. **COMAN, D.** Unele reflecții asupra operei Casa Mare de Marc Kopytman. În: *Anuar științific: muzică, teatru, arte plastice*, 2009, nr.1/2 (8/9), pp.49–52. ISSN 1857-2251
5. **COMAN, D.** Unele reflecții asupra operei lui Ghenadie Ciobanu „Ateh sau revelațiile prințesei khazare”. In: *RevArt: revistă de teoria și critica artei*. Timișoara: Aegis, 2010, nr.1, pp. 89–94. ISSN 1481-1169. ISSN online 2069-0495.
6. **COMAN, D.** Apolodor, călătoria unui pinguin de Ghenadie Ciobanu: exemplu de creație modernă complexă. In: *Patrimoniul muzical din Republica Moldova (folclor și creație componistică)*, 17 iunie 2019, Chișinău: "VALINEX" SRL, 2019, Rezumate, pp. 44-45. ISBN 978-9975-68-371-5.

ADNOTARE

Coman Diana, Varietățile genului de operă în creația compozitorilor din Republica Moldova (1950 – 2015), teză de doctor în studiul artelor și culturologie la specialitatea 653.01 – Muzicologie, Chișinău, 2024.

Structura tezei: introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 230 de titluri, 150 pagini de text, inclusiv: 44 exemple muzicale; 6 scheme arhitectonice. Rezultatele cercetării sunt reflectate în 5 lucrări științifice publicate.

Cuvintele-cheie: arta lirică, opera istorică, opera eroică, opera de cameră, opera-basm, tragedia lirică, monoopera, drama muzicală, opera-balet, dramaturgia muzicală.

Domeniul de studiu: opera în contextul specific al Republicii Moldova, cu accent pe analiza și înțelegerea diverselor varietăți ale genului de operă

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul tezei constă în studierea și identificarea tipurilor de gen prezente în operele compozitorilor din Republica Moldova, montate pe scena teatrului liric din Chișinău pe parcursul anilor 1950-2015. Obiectivele lucrării constau în: cercetarea evoluției genului de operă în literatura de specialitate și elaborarea unei periodizări proprii a parcursului istoric al genului de operă în Republica Moldova; examinarea și sintetizarea cercetărilor și a materialelor existente acumulate în muzicologia autohtonă despre opera din Republica Moldova; identificarea și cuantificarea întregului volum de opere semnate de compozitori autohtoni în perioada 1950-1991 și 1991-2015, pentru a evidenția amploarea și evoluția genului de operă în aceste intervale de timp; analiza caracteristicilor de bază ale fiecărei etape și a celor mai reprezentative creații lirice pentru fiecare perioadă; prezentarea unei tipologii a genului de operă în creația componistică autohtonă, bazată pe analiza operelor montate pe scena liricului chișinăuian și propunerea de definiții proprii privind caracteristicile genului de operă în spectacolele operistice care au fost interpretate în perioada abordată.

Noutatea și originalitatea științifică. Pentru prima dată în muzicologia autohtonă se realizează o amplă cercetare axată pe evoluția creației naționale de operă privită sub aspectul genuistic. În cadrul acestei cercetări, sunt analizate nu doar lucrările muzical-scenice care au apărut și au fost montate în perioada sovietică, ci și unele dintre cele mai recente realizări din domeniu, cum ar fi operele *Decebal* de T. Zgureanu și *Ateh, sau revelațiile prințesei khazare* de Gh. Ciobanu. De asemenea, se propune o viziune proprie asupra atribuirii genuistice a tuturor operelor care au văzut lumina rampei pe scena teatrului liric chișinăuian.

Rezultatele științifice care au contribuit la soluționarea unei probleme de importanță majoră constau în fundamentarea diversității de genuri existente în creația lirică autohtonă și în identificarea caracteristicilor de gen ale celor mai reprezentative opere semnate de compozitorii din Republica Moldova. Aceste rezultate au avut un impact semnificativ asupra sistematizării genului de operă și au contribuit la punerea în valoare a creațiilor analizate.

Semnificația teoretică. Această teză reprezintă o contribuție importantă la studiul și înțelegerea evoluției genului liric în Republica Moldova, prin stabilirea și analiza varietăților specifice ale operei prezente în creația compozitorilor moldoveni. De asemenea, lucrarea oferă o tipologie distinctivă pentru genul de operă, consolidând astfel cunoștințele și sistematizând informațiile științifice în acest domeniu în muzicologia autohtonă.

Valoarea aplicativă a lucrării. Rezultatele cercetării pot fi integrate în cadrul disciplinelor precum *Istoria Muzicii Naționale*, *Clasa de Operă* și *Forme Muzicale*, care se desfășoară la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice. Aceste rezultate au potențialul de a contribui la elaborarea materialelor didactice și a tezelor de curs, de licență, masterat și doctorat, abordând tematici specifice genului de operă națională. Conținutul și concluziile tezei propuse pot fi utile și profesioniștilor din domeniul teatrului liric, inclusiv cântăreți, dirijori, corepetitori și regizori.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul procesului de instruire a studenților AMTAP, precum și în activitatea pedagogică și științifică a autoarei, prin participarea la 5 conferințe științifice, prin publicarea a 5 articole și studii la tema tezei.

АННОТАЦИЯ

Коман Диана, Жанровые разновидности оперы в творчестве композиторов Республики Молдова (1950 – 2015), Диссертация на соискание ученой степени доктора искусствоведения и культурологии по специальности 653.01 – Музыкаведение. Кишинев, 2024.

Структура диссертации: введение, три главы, основные выводы и рекомендации, библиография из 230 наименований, 150 страниц основного текста, 44 музыкальных примеров; 6 структурных схем. Результаты исследования отражены в 5 опубликованных научных работах.

Ключевые слова: оперное искусство, историческая опера, героическая опера, камерная опера, сказочная опера, лирическая трагедия, моноопера, музыкальная драма, балет-опера, музыкальная драматургия.

Область исследования: опера в конкретном контексте Республики Молдова, с акцентом на анализ и понимание различных разновидностей оперного жанра.

Цель и задачи. Цель диссертации заключается в изучении и выявлении видов жанра, присутствующих в произведениях композиторов Республики Молдова, поставленных на сцене лирического театра в Кишиневе в течение периода с 1950 по 2015 год. Задачи работы включают в себя: исследование эволюции жанра оперы в специализированной литературе и разработку собственной периодизации исторического хода жанра оперы в Республике Молдова; изучение и синтез существующих исследований и материалов, собранных в молдавской музыковедческой литературе о опере в Республике Молдова; выявление и количественная оценка общего объема опер, подписанных отечественными композиторами в период с 1950 по 1991 год и с 1991 по 2015 год, для выявления масштаба и эволюции жанра оперы в эти временные промежутки; анализ основных характеристик каждого этапа и наиболее репрезентативных лирических произведений для каждого периода; представление типологии жанра оперы в отечественном композиторском творчестве, основанной на анализе опер, поставленных на сцене Кишиневского лирического театра, и предложение собственных определений характеристик жанра оперы в оперных постановках, представленных в рассматриваемый период.

Научная новизна и оригинальность: Впервые в молдавской музыковедческой литературе проводится обширное исследование, сосредоточенное на эволюции национального оперного творчества с точки зрения жанра. В рамках этого исследования анализируются не только музыкально-театральные произведения, появившиеся и поставленные в советский период, но и некоторые из самых последних достижений в этой области, такие как оперы "Дечебал" Т. Згуряну и "Атех", или "Откровения хазарской принцессы" Г. Чобану. Кроме того, предлагается собственное видение жанровой атрибуции всех опер, увидевших свет на сцене Кишиневского оперного театра.

Научные результаты, способствовавшие решению важнейшей проблемы, заключаются в обосновании жанрового многообразия, существующего в местном лирическом творчестве, и выявлении жанровых особенностей наиболее представительных произведений, подписанных композиторами Республики Беларусь. Молдова. Эти результаты оказали существенное влияние на систематизацию оперного жанра и повысили ценность анализируемых произведений.

Теоретическое значение: Диссертация способствует продвижению исследований и более глубокому пониманию эволюции лирического жанра в Республике Молдова, путем выявления и анализа характерных разновидностей оперы, представленных в творчестве молдавских композиторов. Кроме того, в работе предложена авторская типология для жанра оперы, что способствует расширению знаний и систематизации научной информации в данной области в отечественной музыкальной науке.

Прикладное значение. Результаты исследования могут быть использованы в курсах *История национальной музыки, Оперный класс, Музыкальные формы*, преподаваемых в Академии музыки, театра и изобразительных искусств, при подготовке курсовых, дипломных, магистерских и докторских диссертаций, посвященных национальной опере. Материалы и выводы данной работы могут быть также полезны театральным деятелям (певцам, дирижерам, концертмейстерам, режиссерам и др.).

Внедрение научных результатов было достигнуто в процессе обучения студентов АМТИИ, а также в педагогической и научной деятельности автора, путем участия в 5 научных конференциях и публикации 5 статей по теме диссертации.

ANNOTATION

Coman Diana, Varieties of the opera genre in the creation of composers from the Republic of Moldova (1950 - 2015), Thesis for Degree of Ph.D. in Arts Studies and Culturology, speciality 653.01 – Musicology. Chişinău, 2024.

Thesis Structure: Introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography comprising 230 titles, 150 pages of text, including: 44 musical examples; 6 architectural schemes.

The research results are reflected in 5 published scientific papers.

Keywords: lyrical art, historical opera, heroic opera, chamber opera, fairy-tale opera, lyrical tragedy, mono-opera, musical drama, ballet-opera, musical dramaturgy.

Research Area: opera in the specific context of the Republic of Moldova, with a focus on the analysis and understanding of various varieties of the opera genre

Purpose and objectives of the work: The purpose of the thesis is to study and identify the genre types present in the works of composers from the Republic of Moldova, staged at the lyric theater in Chişinău during the years 1950-2015. The objectives of the work include: researching the evolution of the opera genre in specialized literature and developing a unique periodization of the historical course of the opera genre in the Republic of Moldova; examining and synthesizing existing research and materials accumulated in Moldovan musicology about opera in the Republic of Moldova; identifying and quantifying the entire volume of operas signed by local composers in the periods 1950-1991 and 1991-2015 to highlight the scope and evolution of the opera genre in these time intervals; analyzing the basic characteristics of each stage and the most representative lyrical creations for each period; presenting a typology of the opera genre in native compositional creation, based on the analysis of operas staged at the Chişinău lyric theater, and proposing own definitions regarding the characteristics of the opera genre in the performed opera productions during the studied period.

Scientific novelty and originality: For the first time in Moldovan musicology, an extensive research focused on the evolution of national opera creation from a genre perspective is conducted. This research analyzes not only the musical-theatrical works that appeared and were staged during the Soviet period but also some of the most recent achievements in the field, such as the operas "Decebal" by T. Zgureanu and "Ateh," or "The Revelations of the Khazar Princess" by Gh. Ciobanu. Additionally, it proposes an original view on the genre attribution of all operas that saw the light of the stage at the Chişinău lyric theater.

The scientific results that contributed to the solution of a problem of major importance consist in the substantiation of the diversity of genres existing in the local lyrical creation and in the identification of the genre characteristics of the most representative works signed by the composers from the Republic of Moldova. These results had a significant impact on the systematization of the opera genre and contributed to the value of the analyzed creations.

Theoretical significance: This thesis represents a significant contribution to the study and understanding of the evolution of the lyrical genre in the Republic of Moldova, by establishing and analyzing the specific varieties of opera present in the creation of Moldovan composers. The work also offers a distinctive typology for the opera genre, thereby consolidating knowledge and systematizing scientific information in this field in Moldovan musicology.

Applicative value of the work: The research results can be integrated into disciplines such as National Music History, Opera Class, and Musical Forms taught at the Academy of Music, Theatre, and Fine Arts. These results have the potential to contribute to the development of teaching materials and theses for courses, bachelor's, master's, and doctoral degrees, addressing specific themes of national opera. The content and conclusions of the proposed thesis can also be useful to professionals in the field of lyric theater, including singers, conductors, accompanists, and directors.

Implementation of scientific results: It was achieved within the training process of AMTAP students, as well as in pedagogical and scientific activity, by participating in 5 scientific conferences, publishing 5 articles and studies on the topic of the thesis.

COMAN DIANA

**VARIETĂȚILE GENULUI DE OPERĂ ÎN CREAȚIA COMPOZITORILOR DIN
REPUBLICA MOLDOVA
(1950 – 2015)**

SPECIALITATEA 653.01 – MUZICOLOGIE

Rezumatul tezei de doctor în studiul artelor și culturologie

Aprobat spre tipar: _____

Hârtie ofset. Tipar ofset

Coli de tipar: 2,0

Formatul hârtiei 60x84 ¹/₁₆

Tirajul 50 ex.

Comanda nr.

Centrul Editorial-Poligrafic al Universității de Stat din Moldova
Chișinău, str. A. Mateevici, 60, MD-2016